

This question paper contains 2 printed pages.

Roll No.	:	
Unique Paper Code	:	121301103
Title of the Paper	:	साहित्यः नैषधीयचरितम् एवम् मृच्छकटिकम् Sahitya: (Naishadheeyacaritam & Mricchhakatikam)
Name of the Course	:	M.A., Sanskrit (LOCF), Examination, Jan 2024
Semester	:	I
Duration	:	3 Hours
Maximum Marks	:	70

इस प्रश्नपत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।

Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper

टिप्पणी: अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

Note: Unless otherwise required in a question, answers should be written in **Sanskrit**, Hindi, or English, but the same medium should be used throughout the paper.

1. निम्नलिखित पद्यों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए: 7x4 = 28

Explain the following verses with reference to the context :

(क). अधीतिबोधाचरणप्रचारणैः दशाश्वतसः प्रणयन्नुपाधिभिः ।
चतुर्दर्शत्वं कृतवान् कृतः स्वयं न वेदि विद्यासु चतुर्दशस्वयम् ॥

अथवा/OR

जगज्जयं तेन च कोशमक्षयं प्राणीतवाऽशैशवशेषवानयम् ।
सखा रतीशस्य ऋतुर्यथा वनं वपुस्तथालिङ्गदथास्य यौवनम् ॥

(ख). अथ स्वमादाय भयेन मन्थनाच्चिरत्नरत्नाधिकमुच्चितं चिरात् ।
निलीय तस्मिन्निव सन्नपांनिधिर्वने तडागो ददृशेऽवनीभुजा ॥

अथवा/OR

मदेकपुत्रा जननी जरातुरा नवप्रसूतिर्वरटातपस्विनी ।
गतिस्तयोरेष जनस्तमर्दयन्नहो ! विधे ! त्वां करुणा रुणद्धि न ॥

(ग). सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनम् ।
सुखात् यो याति नरो दरिद्रतां धृतः शरीरेण मृतः स जीवति ॥

अथवा/OR

कृत्वा शरीरपरिणाहसुखप्रवेशं शिक्षाबलेन च बलेन च कर्ममार्गम् ।
गच्छामि भूमिपरिसर्पणघृष्टपाश्वो निर्मुच्यमान इव जीर्णतनुभुजङ्गः ॥

(क). आलोकितं गृहशिखण्डभिरुत्कलापैः, हंसैर्यियासुभिरपाकतमुन्मनस्कैः ।
आकालिकं सपदि दुर्दिनमन्तरिक्षमुत्कण्ठितस्य हृदयञ्च समं रुणद्धि ॥

अथवा/OR

मग्बशतपरिपूतं गोत्रमुद्भासितं मे सदसि निबिडचैत्यब्रह्मघोषैः पुरस्तात् ।
मम मरणदशायां वर्तमानस्य पापैः स्तदसदृशमनुष्ठैर्घुष्यते घोषणायाम् ॥

2. निम्नलिखित पर टिप्पणी लिखिए जिनमें से एक संस्कृत में हो । 5+5+5+7=22

Write short notes on the following, out of which one must be in **Sanskrit**.

(क). नैषध महाकाव्य के अनुसार राजा नल का महत्व तथा उसकी विद्वत्ता ।

Importance of King Nala and his wisdom according to Naishadham epic.

अथवा/OR

महाकवि श्रीहर्ष का ‘कृतित्व’ ।

‘Krititva’ of Mahakavi Sriharsha.

(ख). नैषधीयचरितम् का ‘महाकाव्यत्व’ ।

The ‘epicness’ of the Naishadhiyacharitam.

अथवा/OR

नैषध में अलंकार योजना ।

Alankara Yojana in Naishadha.

(ग). मृच्छकटिक में वर्णित स्त्री ।

The woman described in Mrichchhatikika.

अथवा/OR

मृच्छकटिक में ‘दुर्दिन’ ।

‘Durdina’ in Mrichchhatikika.

(घ). मृच्छकटिकम् में वर्णित विविध कला ।

Various arts described in Mrichchhatikam.

अथवा/OR

मृच्छकटिकम् के अनुसार वसन्तसेना का चरित्र-चित्रण

Characterization of Vasantasena according to Mrichchhatikam.

3. “नैषधं विद्वदौषधम्” का विस्तृत वर्णन कीजिए ।

10

Describe in detail “Naishadham Vidvadaushadham

अथवा/OR

नैषधमहाकाव्य के प्रथमसर्ग के आधार पर दार्शनिक तत्त्वों का प्रतिपादन कीजिए ।

Explain the philosophical elements on the basis of the first canto of the “Naishadha Mahakavya”.

4. मृच्छकटिकम् के कथानक की नाट्यशास्त्र के अनुसार समीक्षा कीजिए ।

10

Review the Mrichchhatikam plot according to Natyashastra.

अथवा/OR

मृच्छकटिक-कालीन राजनैतिक स्थिति पर निबन्ध लिखिए ।

Write an essay on the political situation during Mrichchhatikam period.